

УДК 81`25

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-210-38>

СЛІПІЙ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: КРИЗЬ ТЕРНИ ДО ЯКОСТІ

BLIND TRANSLATOR EXPERIMENT: PER ASPERA AD QUALITY

Сайко К.О.,

orcid.org/0009-0004-6984-9157

аспірантка,

Навчально-науковий інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Сайко М.А.,

orcid.org/0000-0001-8098-0595

доктор філософії,

Навчально-науковий інститут філології

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті представлено критичний погляд на дескриптивно-квантитативні та деякі парадигмальні підходи до перекладознавчих розвідок. Описано та обґрунтовано новий методологічний підхід до провадження досліджень – *сліпий перекладацький експеримент*. Він спрямований на об'єктивне оцінення індустріальної якості перекладу, за якого надавачі перекладових послуг не знають, що переклад аналізуватимуть кризь перекладознавчу, а не замовницьку чи споживацьку оптику.

Запропонована модель експериментально-емпіричного та, з огляду на передбачені прескриптивні висновки, застосовного дослідження складається з чотирьох послідовних фаз: *проектування, збирання, оцінювання та завершення*. Кожна фаза докладно описана з акцентом на ключових операціях та їхніх особливостях. Увесь дослідний процес передбачає виконання 15-ти операцій. Наголошено на необхідності мислити нелінійно та за потреби відмовитися від надмірної алгоритмізації деяких кроків.

Новаторським аспектом дослідження є фокус на колективних надавачах перекладових послуг, зокрема агенціях, роботи яких (приміром, неопублічні тексти, а надто галузеві тексти з високим ступенем фаховомовності) часто лишаються поза увагою академічних досліджень. Понад то, учасниками експерименту можуть бути індивідуальні надавачі перекладових послуг, а також додаткові виконавці (викладачі перекладу, студенти та знавці відповідної мовної пари). Склад учасників експерименту (колективних/індивідуальних), їхня кількість і характеристики, а також перекладове замовлення залежать від евристичних гіпотез дослідника.

Проведення сліпого перекладацького експерименту та оприлюднення його результатів, посеред того й надання публічного доступу до емпіричної бази, передбачає взяття до уваги етичних аспектів, пов'язаних з усіма учасниками експерименту та іншими причетними особами.

Методологічний підхід сприятиме виявленню універсальї перекладу та проблемних явищ у підготовці перекладачів, а тому уможливить удосконалення практичної перекладацької діяльності. Автори переконані, що підхід має потенціал стати сполучною ланкою між стратегічним запіллям (теорією) та фронтом (практикою).

Ключові слова: методологія перекладознавчих досліджень, експериментальне перекладознавство, модель перекладознавчого дослідження, індустрійна якість перекладу, оцінення якості перекладу.

The article presents a critical view of descriptive-quantitative and some paradigmatic approaches in translation studies research. It describes and justifies a new methodological approach to conducting research – the *blind translator experiment*. The method aims to objectively evaluate the industrial translation quality without translation service providers knowing that their work will be analyzed through a translation studies lens rather than a client or consumer perspective.

The proposed experimental-empirical research model, crafted to yield applicable prescriptive conclusions, comprises four phases: *design, collection, evaluation, and completion*. Each phase is described in detail, focusing on key operations and their features. The entire research process involves 15 operations. The authors emphasize the importance of non-linear thinking and avoiding over-algorithmization in certain stages.

An innovative aspect of the research is its focus on collective translation service providers, particularly agencies whose work (e.g., non-public texts, especially highly specialized texts) often remains outside the scope of academic research. Moreover, individual translation service providers and additional performers (translation teachers, students, and bilingual domain experts) can participate in the experiment. The composition of experiment participants (collective/individual), their number and characteristics, as well as the translation order depend on the researcher's heuristic hypotheses.

Conducting a blind translator experiment and publishing its results, including providing public access to the empirical base, requires consideration of ethical issues related to all experiment participants and other involved individuals.

The methodological approach will contribute to identifying translation universals and problematic phenomena in translator training, thus enabling the improvement of practical translation activities. The authors believe that this approach has the potential to bridge the gap between the rear (theory) and the front (practice).

Key words: translation studies methodology, experimental translation studies, translation studies research model, industrial translation quality, translation quality evaluation, translation quality assessment.

Постановка проблеми. Упродовж останнього десятиліття на перекладознавчій площині відбувся значний поступ. Позитивні зміни можна спостерегти передусім у закладанні конститутивної основи для методології перекладознавчих досліджень. Увагою в цьому контексті є, наприклад, праця М. Дорофеевої «*Методологія перекладознавчих досліджень*» [1]. Треба також зауважити, що дедалі більше перекладознавців відмовляються від використання *способово-трансформаційного спектрометра* під час провадження досліджень. А увага зі *способу перекладацької дії* змістилася на *якість перекладового висліду (трансляту)*. Дійсно, наукові висновки штибу «*є багато трансформацій, але найчастіше в конкретному тексті перекладач послуговується такими-то трансформаціями*» [2] є маргінальними й незастосовними. Хоч, річ певна, часом і тепер можна натрапити на праці, що мають подібні висновки.

Окрім того, можна спостерегти зміщення дослідницької уваги з художніх текстів на галузеві. Під поняттям *галузеві тексти* розуміємо спеціальні тексти, тобто такі, що стоять в опозиції до художніх. За пробні матеріали більшості перекладознавчих розвідок правлять найчастіше *публічні* або *експериментальні студентські переклади*. Вивчаючи останні, перекладознавці концентруються головно або на помилках напівпрофесійних учасників, або на поодиноких (часто неповторюваних) перекладацьких рішеннях. Щодо публічних перекладів, то тут найчастіше йдеться про авторизовані (здійснені за згодою автора) переклади. Звісно, є й такі, що не мають статусу авторизованих (напр., філософські тексти тощо). На умовній публічності, тобто фактичній доступності, наголошуємо не випадково. Зауважмо, що домінантною функцією досліджуваних текстів найчастіше є *інформативна* або *зобов'язальна*. Без належної перекладознавчої уваги лишаються однак *непублічні тексти, декларативна функція* яких переважає над іншими. До таких текстів зараховуємо афідевіти, свідоцтва, посвідки, документи про освіту, деякі рішення суду (посеред інших, наприклад, і рішення суду про розірвання шлюбу) тощо.

Науковий інтерес до подібних текстів зумовлений, по-перше, їхнім індустріальним характером, адже йдеться про типові (масові) перекладові замовлення на ринку, а по-друге, практичною значущістю результатів відповідних емпіричних розвідок. А тому констатуємо потребу в напрацюванні методологічних підходів до вивчення перекладів непублічних текстів. *Непублічним текстом* вважатимемо первотвір, перекладу якого не оприлюднюють, не поширюють та не передають/продають непричетним особам.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічною вадою низки перекладознавчих праць українських науковців, як уже констатовано, є дотримання лінгвістичної (або ж *способово-трансформаційної*) парадигми. Виправданий відступ від неї спричинився до взорування на інші тенденційні методологічні підходи, посеред яких чільне місце посідають *deskriptивно-квантитативні* розсліди, здійснені за допомогою перекладових корпусів. Останні вважаємо винятково інструментом, однак не методом провадження перекладознавчих

досліджень. Так, корпусним розслідам присвячено масу науково-методологічної літератури [3; 4; 5; 6]. Попри те, що вони претендують на застосовний характер, перекладознавцям, що їх здійснюють, часом бракує усвідомлення важливості правильного дослідницького питання. Автори, наприклад, не поділяють думки щодо перекладознавчої релевантності «корпусного аналізу базової [вихідної] мови» в інфологічній моделі «корпусно-прикладного перекладознавства» [7, с. 54–55]. Зважаючи на те, що, як зауважував Ф. Шляєрмахер, навіть найліпший переклад не подолає ірраціональності мови [8, с. 24], констатуємо також хибність надання корпусам пріоритетної значущості в контексті вормування мови (як, напр., у [9]).

Безсумнівно, однією з найвідоміших праць з методології перекладознавчих досліджень є «*Research Methodologies in Translation Studies*» (Г. Салдана, Ш. О'Браєн). Цілком слушною є класифікація макрооб'єктів, згідно з якою дослідження можуть бути орієнтовані на *продукт, процес, учасників та контекст* [10]. У Г. Турі знаходимо, приміром, орієнтацію на *продукт, процес та функцію* [11, с. 222]. Так, особливий подив може викликати необхідність присвячувати перекладознавчі дослідження функціям. Звісно, якщо критично поглянути на першу працю, зокрема, напропоновані в Розділі 3 [10, с. 50–108] продуктоорієнтовані методи, то можна виявити деякі вади. По-перше, деякі методи не мають чіткої назви: поряд із *critical discourse analysis* автори подають *corpus linguistics* та *translation quality assessment*. Найпоследовніше описано, річ певна, згаданий вище корпусний підхід. Іншим же двом бракує конкретних алгоритмів перекладознавчого розсліду, таких, як-от, наприклад, знаходимо в праці М. Дорофеевої [12, с. 328–334]. А по-друге, автори наполегливо радять невідступно триматися *deskриптивно-квантитативного* (у праці *descriptive/explanatory*) підходу. Лексема *prescriptive* трапляється лише раз – із заперечним приростком («*there is a need for non-prescriptive research*» [10, с. 5]). Далі автори імпліцитно рекомендують уникати *квалітативного* підходу, оскільки він пов'язаний з поглядами перекладознавця (посеред інших і політичними) [там само, с. 22], невідтворюваністю результатів більшості подібних досліджень [там само, с. 57], суб'єктивними критеріями оцінювання [там само, с. 95]. Навіть більше, автори стверджують, що типовий розслід, присвячений оціненню якості перекладу, має бути «*quantitative, with perhaps some qualitative aspects too*» [там само, с. 107].

Окремо треба згадати про підходи до досліджень, що орієнтовані на учасників перекладового процесу (Розділ 5). До них, як стверджують автори, належать *перекладачі, викладачі, студенти, замовники, ініціатори/адресати замовлення*. А досліджувати їх можна за допомогою таких трьох методів: *опитування, інтерв'ю та фокус-група* [там само, с. 152]. Наше *перше дослідницьке питання*: чи є інші вагомні учасники перекладового процесу? *Друге дослідницьке питання*: якщо так, тоді як їх краще досліджувати, окрім як за допомогою згаданих методів? Друге питання ставимо з двох причин. По-перше, згадані методи належать головно соціальним наукам, а тому, якщо до них вдаватися, то ліпше в разі колективного наукового проєкту, зокрема в співпраці з відповідними дослідниками. В іншому ж разі такі дослідження можуть мати поверховий або профанаційний характер. По-друге, будь-яке опитування є бездоганною формою симуляції, тактичною галюцинацією, набором контрастових реакцій на узалежену від опитувача, зокрема і його евристичних гіпотез, суму стимулів.

Виклад основного матеріалу. Загалом розслід релевантної літератури, навіть найновішої [13; 14], посвідчив необхідність і надалі напрацьовувати методологічні підходи до провадження перекладознавчих досліджень.

Мета статті полягає у висвітленні авторського експериментального підходу до досліджень, орієнтованих на учасників перекладового процесу та водночас на якість перекладового висліду. **Об'єктом** методологічної статті є експериментально-емпіричне перекладознавче дослідження, в основі якого лежить *сліпий перекладацький експеримент* (термін наш), а за **предмет** правлять особливості, доцільність та ефективність такого експерименту, а також алгоритми його застосування.

Отже, *сліпий перекладацький експеримент* – це методологічний підхід до провадження перекладознавчих досліджень, спрямований на об'єктивне оцінення індустрійної якості перекладу, за якого надавачі перекладових послуг не знають, що переклад аналізуватимуть крізь перекладознавчу, а не замовницьку/споживацьку оптику. Під поняттям *індустрійна* (або ж *ринкова*) *якість перекладу* розуміємо водночас якість перекладу та якість перекладової послуги. *Надавачів перекладових послуг* поділяємо на *колективні* та *індивідуальні суб'єкти* перекладацької діяльності. До перших належать, наприклад, перекладові агенції, а до других – фізичні особи-підприємці або ж вільнонайманці. *Перекладознавча оптика* перебуває в опозиції до *замовницької* та *споживацької* через відмінність інтенційності спостерігача: перекладознавця цікавить головню якість перекладу, інших же – якість перекладової послуги (нехай навіть вони й послуговуються сполуками *хороша/погана якість перекладу, якісний переклад, нормальний переклад* тощо). Мовиться про те, що якісний переклад в очах замовника/споживача не означає якісний переклад в очах перекладознавця.

Попри те, що назва містить лексему *перекладацький* (утворену від *перекладач*), сам же підхід застосовний насамперед для тестування якості робіт (передусім непублічних текстів) не окремих перекладачів, а перекладових агенцій. Їхні справжні виконавці перекладу найчастіше лишаються безіменними та в затінку від оцінки перекладознавців, якщо, приміром, порівняти з літературними або ж навіть галузевими перекладачами, у роботах яких зазначено автора перекладу. Навіть попри те, що переклад може містити свідчення *«паперового перекладача»* щодо належного знання робочих мов та наявності диплома перекладача, на практиці справжнім виконавцем перекладу часто є третя особа. А тому учасником сліпого експерименту вважаємо не зазначеного на папері перекладача, а перекладову агенцію, себто юридичного надавача перекладових послуг. З іншого ж боку, лексему *перекладацький* у назві методологічного підходу обґрунтовуємо ще й тим, що учасниками експерименту можуть бути *професійні, напівпрофесійні* (наприклад, студенти) та *непрофесійні* індивідуальні суб'єкти. Учасники непрофесійних виконавців у сліпому перекладацькому експерименті не виключаємо з огляду на потенційне післяредагування перекладового виводу (анг. *translation output*) *«малого штучного інтелекту»* та програм машинного перекладу, що працюють на основі штучних невронних мереж. Річ певна, що вибір учасників та їхня кількість зумовлена передусім конкретним дослідницьким питанням та евристичними гіпотезами.

Експериментально-емпіричне перекладознавче дослідження, в основі якого лежить сліпий перекладацький експеримент, передбачає послідовне проходження чотирьох фаз дослідного процесу, зокрема *проєктування, збирання, оцінювання та завершення* (див. Табл. 1.). Одразу зауважимо, що виокремлені фази мають загальнонауковий характер, тоді як пропонувані операції (конкретні кроки відповідних фаз) мають безпосередню причетність до методики провадження сліпого перекладацького експерименту.

Розгляньмо особливості кожної фази.

ФАЗА I – Проєктування є початковим етапом дослідного процесу, що спрямований на концептуалізацію та моделювання дослідження. Від успішності проєктування залежать теоретична та практична значущість результатів дослідження. Саме тут перекладознавець має загалом задуматися над такими питаннями: *що, чому, як та (потенційно) для чого* досліджувати?

Заувага щодо *вивчення літератури* (п. 2). У пропонованій моделі *вивчення літератури* згадано лише раз, передусім у контексті пошуку наукової суперечності та потенційного формулювання евристичних гіпотез. Безперечно, що розслід релевантних для дослідження джерел є наскрізним, тобто таким, що потрібен на кожній фазі.

Заувага щодо *добору перекладового замовлення* (п. 3). Безумовно, що наукову зацікавленість у контексті сліпого перекладацького експерименту викликають галузеві тексти з високим ступенем фаховомовності (ступенем оприявленості ознак фахової мови). Окрім того, доцільними замовленнями вважаємо непублічні тексти, посеред того й такі, що виконують декла-

Таблиця 1

Модель експериментально-емпіричного перекладознавчого дослідження

ДОСЛІДНИЙ ПРОЦЕС	
ФАЗА I – Проектування	
1. Орієнтовне дослідницьке питання	
2. Вивчення літератури	
3. Добір перекладового замовлення	
4. Формулювання/моделювання евристичних гіпотез	
5. Виконання перекладового замовлення	

6. Уточнення дослідницького питання та гіпотез	
ФАЗА II – Збирання	
7. Визначення кількості та характеристик учасників експерименту	
8. Взаємодія з учасниками	
9. Формування емпіричної бази	
ФАЗА III – Оцінювання	
10. Порівняльний розслід множинних перекладів	
11. Критичний опис перекладацьких рішень	
12. Кількісна параметризація результатів	
ФАЗА IV – Завершення	
13. Систематизація нового наукового знання та прескриптивне узагальнення	
14. Коригування висновків	
15. Остаточне оформлення та оприлюднення результатів	

ративну (або ж декларативно-бюрократичну) функцію, оскільки замовники мають найменшу чутливість до якості їхнього перекладу. Річ певна, що за замовлення може правити будь-який тип та вид тексту залежно від гіпотез перекладознавця.

Заувага щодо *формулювання/моделювання евристичної гіпотез* (п. 4). Евристичні гіпотези можуть стосуватися як до якості перекладової послуги та якості перекладу загалом, так і до окремих одиниць перекладу. Понад то, йтися може про оцінювання та рейтингування перекладових агенцій (приміром, у контексті таких опозицій: нова vs. розрекламована агенція, столиця vs. периферія, внутрішній ринок vs. закордон, колективні vs. індивідуальні суб'єкти перекладацької діяльності, агенція vs. машина тощо).

Заувага щодо *виконання перекладового замовлення* (п. 5). Пропонована модель експериментально-емпіричного дослідження передбачає, що перекладознавець самостійно здійснює переклад замовлення. Операція створення *tertium comparationis* необхідна для: а) кращого розуміння первотвору та конкретних перекладацьких труднощів; б) формування релевантних критеріїв оцінювання якості перекладу; в) *уточнення дослідницького питання та гіпотез* (п. 6).

Важливо розуміти, що пропонована послідовність операцій є радше орієнтовною та узагальненою, аніж вичерпною чи суворо регламентованою. Надмірна алгоритмізація процесу проектування обернула б творчо-науковий пошук на механічне виконання інструкцій, що, як нам відомо, ще ніколи не спричинялося до наукових відкриттів. Навіть більше, занадто покрокова інструкція перешкождала б виникненню когнітивного вав-ефекту. А тому під час проектування науковцю необхідно мати щонайбільшу свободу мислити недискретно, наприклад, інтуїтивно та креативно. Обидва типи мислення характеризуються нелінійністю та певною нелогічністю в класичному розумінні логіки, а тому допускають право на помилку.

Непрескриптивна послідовність притаманна першим п'ятьом операціям. Так, евристичні гіпотези можуть виникнути, приміром, під час виконання реального замовлення, якщо, наприклад, перекладознавець є перекладачем-практиком. До того ж гіпотези можуть виникати безпричетно до дослідного процесу, себто поза ним. Зауважмо однак, що *ФАЗА I – Проектування* має закінчуватися *уточненням дослідницького питання та гіпотез* (п. 6).

Заувага щодо *уточнення дослідницького питання та гіпотез* (п. 6). Остання операція першої фази є своєрідною кристалізацією дослідницького фокуса та передбачає кінцеве визна-

чення теми, об'єкта, предмета й мети дослідження, а також остаточне формулювання кількох евристичних гіпотез. Власне множинні гіпотези уможливають уникнення підтверджувальної упередженості дослідника.

Отже, *ФАЗА I – Проектування* є критично важливим етапом дослідного процесу, що охоплює низку взаємопов'язаних операцій, спрямованих на концептуалізацію та моделювання дослідження. Попри те, що запропонована послідовність операцій є орієнтовною, вона не має обмежувати інтуїтивного та креативного мислення дослідника. Неодмінним завершенням цієї фази є уточнення дослідницького питання та евристичних гіпотез, що забезпечує об'єктивніший підхід до дослідження емпіричного матеріалу.

ФАЗА II – Збирання передбачає визначення кількості та характеристик учасників експерименту (п. 7), взаємодію з учасниками (п. 8) та формування емпіричної бази (п. 9). Кількість та характеристики учасників (колективних та індивідуальних) залежать від евристичних гіпотез. До характеристик перекладових агенцій належать, наприклад, їхнє розташування, тривалість діяльності на ринку, розрекламованість у всемережжі тощо. Серед індивідуальних учасників можуть бути не лише індивідуальні надавачі перекладових послуг, однак і додаткові виконавці (напр., викладачі, студенти, аматори). До характеристик індивідуальних учасників зараховуємо, приміром, статус, вік, стать, країну походження, місце здобуття освіти. Річ певна, що перелік може бути доповнений іншими характеристиками, релевантними для евристичних гіпотез.

Взаємодія з учасниками (п. 8) передбачає встановлення контакту з потенційними надавачами перекладових послуг (надсилання вихідного тексту), узгодження умов виконання замовлення (терміни та вартість), передоплату та оплату. Взаємодіяти з учасниками сліпого експерименту треба в стилі типового замовника, а тому не можна надавати жодної інформації, що могла б викрити експериментальне призначення перекладового замовлення. *Формування емпіричної бази* (п. 9) передбачає збір та систематизацію всіх експериментальних перекладів для дальшого порівняльного розсліду. Окрім того, йтися може про створення архіву комунікації з кожним учасником.

ФАЗА III – Оцінювання є ключовим аналітично-критичним етапом сліпого перекладацького експерименту, що спрямований на розбір та критику якості зібраних перекладів. Ця фаза складається з трьох операцій, зокрема *порівняльного розсліду множинних перекладів* (п. 10), *критичного опису перекладацьких рішень* (п. 11) та *кількісної параметризації результатів* (п. 12).

Під поняттям *порівняльний розсліду* розуміємо перекладознавчу методу, що передбачає системне та різноаспектне порівняння перекладів із первотвором та між собою. Зауважмо, що замість лексеми *порівняльний* у перекладознавчих працях можна знайти такі означення: *перекладознавчий*, *контрастивний*, *порівняльно-перекладацький*, *порівняльно-перекладознавчий*, *контрастивно-перекладацький*, *контрастивно-перекладознавчий* і таке інше, що засвідчує потребу систематизувати методологічну термінологію перекладознавства. Уваговартною вважаємо синергетично-інформаційну методіку провадження порівняльного розсліду, що її напрацювала М. Дорофєєва [1, с. 125–132]. Одразу констатуємо, що згадана методіка охоплює п. 11 та п. 13 нашої моделі експериментально-емпіричного дослідження.

Критичний опис перекладацьких рішень (п. 11) пропонуємо розглядати окремо від *порівняльного розсліду* (п. 10). Останній спрямований на виявлення загальних тенденцій та відмінностей, натомість критичний опис ґрунтується на результатах порівняльного розсліду, але й водночас виходить за його межі, адже передбачає інтерпретацію перекладацьких рішень та надання їм якісної оцінки. Їхнім спільним знаменником є одна перекладознавча парадигма (наприклад, діяльнісна, когнітивна, синергетична, симуляційна тощо).

Кількісна параметризація результатів (п. 12) є завершальною операцією третьої фази, що забезпечує об'єктивність та відтворюваність результатів дослідження. Результати кількісної параметризації можуть бути унаочнені за допомогою таблиць та графіків.

ФАЗА IV – Завершення охоплює три основні операції, зокрема *систематизацію нового наукового знання та прескриптивне узагальнення* (п. 13), *коригування висновків* (п. 14), а також *остаточне оформлення та оприлюднення результатів* (п. 15).

Систематизація нового наукового знання та прескриптивне узагальнення (п. 13) передбачає оцінення та звірення гіпотези, формування результатів дослідження та їхню інтерпретацію. Ця операція є критично важливою для трансформації емпіричних даних у теоретично значущі висновки та практичні рекомендації для перекладачів. У контексті прескриптивних підходів до перекладознавчих розвідок цікаво згадати розмиті погляди Е. Честермана. У спільній праці з Дж. Вілліямс (2002 рік) читаємо про *застосовні дослідження* (анг. *applied research*), які орієнтуються на практику перекладу, а тому відповідно можуть мати приписний характер [15, с. 67–68]. У спільній праці з Е. Вагнер (теж 2002 рік) перекладознавець потверджує вже, що теоретики мають лише описувати діяльність перекладачів, однак у жодному разі не розповідати їм, як працювати (*«not stipulate what they ought to do»*) [16, с. 2]. Так, ми провадимо до того, що низка перекладознавців критично ставиться до прескриптивних підходів. Вони, часто вдаючись до спекуляцій, вбачають свою просвітницьку місію винятково в описі фактів. Ми ж вважаємо, що *«лише принципи та закони, виявлені завдяки емпіричній верифікації, однак не факти, є основою для суджень та висновків»* [17, с. 62].

Коригування висновків (п. 14) спрямоване на уточнення та вдосконалення результатів дослідження. Окрім рефлексії результатів ця операція передбачає ще й залучення експертної думки для виявлення потенційних упереджень. Понад то, важливо окреслити перспективи дальших розвідок для вивчення нових спостережених аспектів. *Остаточне оформлення та оприлюднення результатів* (п. 15) є завершальною операцією, що націлена на представлення результатів дослідження науковій спільноті та практикам у галузі перекладу.

Отже, розглянута модель провадження експериментально-емпіричного перекладознавчого дослідження, зокрема сліпого перекладацького експерименту, складається з чотирьох фаз, кожна з яких має свої особливості. Вважаємо, що запропонований методологічний підхід сприятиме виявленню проблемних явищ у підготовці перекладачів, а тому уможливить удосконалення практичної перекладацької діяльності. Навіть більше, такий підхід має потенціал стати сполучною ланкою між стратегічним заціллям (теорією) та фронтом (практикою).

Етичні аспекти сліпого перекладацького експерименту.

Провадження сліпого перекладацького експерименту та оприлюднення його результатів, посеред того й надання публічного доступу до емпіричної бази, передбачає взяття до уваги етичних аспектів, пов'язаних з усіма причетними особами та надавачами перекладових послуг.

Доступ до емпіричної бази. Вважаємо, що публічний доступ до спробних матеріалів (первотвору та перекладів) свідчитиме про можливість перевірити достотність результатів експерименту або й зважити на інші місця в перекладах, що лишилися без уваги авторів. Зауважмо однак, що *жоден инший дослідник не має етичного права користатися з доступу до емпіричної бази для своїх дослідницьких цілей без згоди авторів емпіричної бази*, окрім як для верифікації результатів експериментально-емпіричного дослідження.

Автор/власник первотвору, замовник. Безперечно, до уваги треба брати права та інтереси власника первотвору, замовника та інших осіб, причетних до перекладового замовлення, посеред того й самого тексту замовлення. Важливо забезпечити конфіденційність/анонімність усіх персональних даних. Понад то, *дослідник має гарантувати наявність дозволу власника надавати публічний доступ до первотвору та його перекладів без будь-яких персональних даних*. Так, відповідний дозвіл потрібен також на використання (перво)творів, що їх захищає авторське право.

Надавачі перекладових послуг. Особливу увагу варто надавати етичним аспектам взаємодії з перекладачами та перекладовими агенціями, які є головними учасниками (однак не об'єктами!) експерименту. З одного боку, перекладові агенції є юридичними особами, що нада-

ють послуги на комерційній основі, а тому *переклади можуть правити за об'єкт дослідження без додаткових етичних застерег*. З іншого ж боку, *важливо забезпечити, щоб результати експерименту не могли бути використані для дискримінації перекладачів чи агенцій*, а сприяли поліпшенню якості перекладу та розвитку перекладознавства. Окрім того, потенційне викриття імен перекладачів та назв перекладових агенцій може свідчити про замовний характер дослідження. Провадимо до того, що анонімність уможливила б фокус винятково на досліджуваному об'єкті та результатах експерименту, а не на конкретних учасниках.

Додаткові виконавці. Звісно, до так званих сліпих надавачів перекладових послуг (колективних та індивідуальних) можна долучити інших виконавців, приміром, викладачів перекладу, студентів та непрофесійних індивідуальних суб'єктів (аматорів/знавців відповідної мовної пари). У контексті умовної опозиції *якість перекладової послуги vs. якість перекладу* особливо перспективним та новаторським видається нам порівняльний розслід множинних перекладів агенцій та викладачів перекладу. Якщо до останніх треба було б звертатися з клопотанням щодо участі в експерименті, то анонімізовані переклади студентів, виконані в межах відповідних академічних дисциплін, часто стають спробним матеріалом без їхньої згоди. На наше переконання, *автори експерименту зобов'язані дістати дозвіл кожного додаткового виконавця на оприлюднення його перекладу*.

Насамкінець констатуємо, що етичні підходи до сліпого перекладацького експерименту мають відповідати національним та міжнародним рекомендаціям щодо провадження досліджень, до яких залучені люди (передусім додаткові виконавці). Надмірною однак означимо вимогу наукових журналів подавати разом із рукописами схвалення етичних комісій відповідних університетів.

Висновки та перспективи дальших досліджень. Отже, описаний сліпий перекладацький експеримент вважаємо методологічним підходом, що спрямований на об'єктивне оцінення індустрійної якості перекладу, за якого надавачі перекладових послуг не знають, що переклад аналізуватимуть крізь перекладознавчу, а не замовницьку чи споживацьку оптику. Основним гравцем експерименту є колективний надавач перекладових послуг, адже саме його роботи, передусім переклади неpubлічних текстів, найчастіше лишаяться в затінку від оцінки перекладознавців. Склад учасників експерименту (колективних/індивідуальних), їхня кількість і характеристики, а також перекладове замовлення залежать від евристичних гіпотез дослідника. Авторська модель експериментально-емпіричного перекладознавчого дослідження, яка складається з чотирьох фаз (*проєктування, збирання, оцінювання, завершення*), уможливорює методично виважене провадження сліпого перекладацького експерименту, що має потенціал стати сполучною ланкою між теорією та практикою перекладу. Річ певна, що здійснення пропонованого експериментального дослідження та оприлюднення його результатів, посеред того й надання публічного доступу до емпіричної бази, передбачає взяття до уваги етичних аспектів, пов'язаних з усіма учасниками експерименту та іншими причетними особами.

Перспективи дальших досліджень є багатонадійні, однак першим кроком має стати апробація запропонованого методологічного підходу на різних мовних парах та типах текстів для підтвердження або спростування його універсальності та ефективності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дорофеева М. Методология перекладознавчих досліджень. Навчально-методичний посібник для студентів-магістрів. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2020. 156 с.
2. Сайко М. А. Відтворювання і стандартизація медичної термінології в німецько-українських лексикографічних джерелах : дис. ... доктора філософії. : 035. Київ, 2021. 276 с.
3. Oakes M. P., Ji M. Quantitative Methods in Corpus-Based Translation Studies. A Practical Guide to Descriptive Translation Research. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing, 2012. 361 p.

4. Fantinuoli C., Zanettin F. *New Directions in Corpus-based Translation Studies*. Berlin: Language Science Press, 2015. 167 p.
5. Wang V. X., Lim L., Li D. *New Perspectives on Corpus Translation Studies*. Singapore: Springer Nature, 2021. 318 p.
6. Li D., Corbett J. *The Routledge Handbook of Corpus Translation Studies*. London: Taylor & Francis Limited, 2024. 650 p.
7. Дем'янчук Ю. І. Корпусно-прикладне перекладознавство як галузь прикладної лінгвістики: гносеологічний ракурс. *Львівський філологічний часопис*. 2023. № 13. С. 51–58.
8. Hermans Th. Schleiermacher. In Rawling P., Wilson Ph. (Ed.) *The Routledge Handbook of Translation and Philosophy*. 2019. Pp. 17–33.
9. Xia Y. *Normalization in Translation: Corpus-based Diachronic Research into Twentieth-century English–Chinese Fictional Translation*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014. 181 p.
10. Saldanha G., O'Brien Sh. *Research Methodologies in Translation Studies*. London/New York: Routledge, 2014. 277 p.
11. Toury H. *Descriptive Translation Studies – and beyond*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins B.V., 1995. 311 p.
12. Дорофеєва М. С. Синергетика перекладу спеціальних текстів (німецько-український напрям). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 520 с.
13. *The Routledge Handbook of Translation and Methodology*. Zanettin F., Rundle Ch. (Ed.) London/New York: Routledge, 2022. 510 p.
14. Dolmaya J. McD. *Digital Research Methods for Translation Studies*. London/New York: Routledge, 2023. 276 p.
15. Williams J., Chesterman A. *The Map – A Beginner's Guide to Doing Research in Translation Studies*. Manchester: St. Jerome Publishing, 2002. 149 p.
16. Chesterman A., Wagner E. *Can Theory Help Translators? A Dialogue between the Ivory Tower and the Wordface*. Manchester/Northampton: St. Jerome Publishing, 2002. 148 p.
17. Сайко М. А. Перекладове термінознавство в Україні: становлення, основи та перспективи. *Мовні і концептуальні картини світу*. 74 (2). Київ, 2023. С. 57–71. <https://doi.org/10.17721/2520-6397.2023.2.04>.